

Nuttige boerenatuur

In zes delen laten Nederlandse en Vlaamse rundveehouders u kennismaken met de inpassing van begrazing in natuurgebied in hun bedrijfsmanagement. Terreinbeheerders van Staatsbosbeheer Nederland of van Natuurpunt Vlaanderen vertellen van hun kant over de natuurdoelstelling.

Deel 1: Duingebied

Deel 2: Uiterwaarden

Deel 3: Zilte graslanden

Deel 4: Ruige graslanden

Deel 5: Veenweidegebied

Deel 6: Beemdenlandschap

Piemonteses en galloways in natte duinvalleien

Gestuurde duinbeheerders

Hans Stark onderhoudt het duinvalleiengebied met piemonteses, galloways en schapen op het eiland Texel. Het doel ervan is om 'vergrassing' en 'verwilging' tegen te gaan van het gebied.

tekst **Guy Nantier**

Duinen zijn bijzonder. Slechts één procent van Nederland is duingebied, maar vijftien procent van de in Nederland voorkomende plantensoorten is in duinen te vinden.'

Dat zegt Bart Witte, terreinbeheerder voor Staatsbosbeheer op het eiland Texel. 'Binnen Europa zijn duinen nog veel zeldzamer. Onze duinen zijn dus op Europese schaal heel waardevol. Alle duinen zijn dan ook opgenomen in het netwerk van belangrijke Europese natuurgebieden, Natura 2000.'

Binnen de duinen op Texel zijn natte duinvalleien een bijzonder element. 'Begin vorige eeuw zijn door het aanleggen van stuifdijken of kunstmatig opgestoven

duinenrijen grote oppervlakten strand veranderd in natte duinvalleien. 'Het waren gebieden waar de planten het hele jaar met de wortels bij het grondwater konden', vertelt Witte. 'In de winter konden deze gebieden onder water staan.'

Weiland plaggen

De meeste natte duinvalleien werden later ontwaterd en veranderd in weiland. Ook de drinkwaterontginning van de ondergrondse zoetwaterbel droeg bij aan het droogleggen van het gebied. In 1990 – na het beëindigen van de drinkwaterontginning en als resultaat van nieuwe denkkaders in natuurbeheer – is Staatsbosbeheer gestart met het herstellen van

delen ervan door de weilanden te plaggen. 'Plaggen is het weghalen van de humuslaag. Hierdoor krijgen de oorspronkelijke planten weer de kans om te gaan groeien.'

Het beheer van deze herstelde duinvalleien kent één grote uitdaging: het openhouden van de gebieden. 'Duinen lopen immers vrij snel dicht', legt Witte uit. 'Hierbij spelen twee processen: de vergroening door overwoekerende natuurgrassen en de verbossing door wilgenbomen. En hier komt de rol van het rundvee in beeld. Begrazers, zoals schapen, kunnen immers de grote volumes natuurgras niet aan en eten ook de jonge takken van de wilgenbomen niet af.'

DE NATUURBEHEERDER

BART WITTE

'Vijfzeventig procent van de in Nederland voorkomende plantensoorten is in duinen te vinden'

Het openhouden van zo'n 300 hectare natte duinvalleien besteedde Staatsbosbeheer uit via een twintig jaar durende beheersovereenkomst aan veehouder Hans Stark (45) uit De Cocksdorp. 'Vanwege de duur is het een vrij unieke overeenkomst, maar zodoende is enerzijds beleid mogelijk en is er anderzijds garantie voor de boer', zegt Witte. Staatsbosbeheer blijkt in het contract leidend. De organisatie bepaalt het aantal koeien per gebied en het tijdstip van begrazing en dergelijke. Ter compensatie ontvangt de veehouder een beheersvergoeding waarvan de grootte werd vastgesteld via externe advisering. De vergoeding is welvaartsvast. 'De zorg voor het vee is een opdracht voor Hans',

verduidelijkt Bart Witte. 'We willen niet op de stoel van de veehouder zitten.'

Arbeidsintensief beheer

Hans Stark beheert de duingebieden voltijs met een veestapel van 40 piemontesemoederdieren, 20 moederdieren galloways en een kudde van 130 schapen. In totaal betreft het zo'n 145 stuks rundvee van groot tot klein.

'De galloways zijn er gekomen op uitdrukkelijk verzoek van Staatsbosbeheer', aldus Stark. 'Persoonlijk wilde ik verder met piemonteses'. Stark is het niet altijd eens met de visie op natuurbeheer door Staatsbosbeheer, zoals bij de keuze voor galloways, maar hij heeft geen moeite met de aansturing door Staatsbosbeheer. 'Op een eiland ben je op elkaar aangewezen. Anders kun je immers geen land creëren. Als je begrip hebt voor elkaar, kun je ook wat mét elkaar.' Stark geeft ook aan dat hij geen grote fan is van dure projecten, zoals de 100.000 kuub bovenlaag die afgeplagd werd. 'Voor sommige delen is afplaggen prima. Voor andere delen konden, in mijn beleving en als ervaringsdeskundige van het terrein, maaibeheer en naweiden met schapen of koeien evengoed bijdragen tot de natuurdoelstelling.'

Het natuurbeheer met runderen blijkt zeer arbeidsintensief te zijn. De dagelijkse controle van de veestapel in een groot gebied is een hele opgave. 'Met een huiskavel ben je in vijf minuten klaar, ik ben dagelijks gemakkelijk tot drie uur onderweg. Want ook de controle en het onderhoud op de kilometerslange afsluitingen behoren tot de werkzaamheden.'

De van nature hoornloze galloways zijn winterhard en worden door de veehouder ingezet voor jaarrond begrazing in de uitgestrekte duingebieden, waarin zij vol-

gens hun natuurlijke gedrag kunnen rondtrekken. 'In tegenstelling tot de piemonteses leveren de galloways in conditie weinig in', verhaalt Hans Stark. 'Galloways doen het wel iets minder in het eten van de jonge takken van de wilgen. Daarvoor verrichten de piemonteses dan weer uitstekend werk.'

Het meest efficiënt in natuurbeheer zijn de dieren die ter plaatse zijn geboren, zo blijkt uit het relaas van Stark. 'Zij verliezen het minst in conditie. Waarschijnlijk omdat ze het terrein van jongs af aan hebben leren kennen.'

Aandacht voor mineralen

Het piemonteseras is niet winterhard en moet in de winter worden opgesteld. In de ligboxenstal van Stark kalven de dieren ook af. Om de piemonteses tijdens de stalperiode te voeren, kan de veehouder terugvallen op maaipercelen in het natuurgebied. 'Door het gemaaid grove natuurgras zijn er geen voerovergangsproblemen bij de dieren.'

Tijdens de stalperiode krijgt het jongvee krachtvoer bijgevoerd en krijgen alle dieren van groot tot klein extra mineralen. Uit de bloedanalyses bij het opstellen blijkt een tekort aan koper en magnesium. 'Volgend jaar vangen we dit op door het toedienen van een mineralenbolus vóór het opweiden.'

Stark verkoopt zijn broutards en uitstootkoeien van de piemonteses aan het einde van het begrazingsseizoen aan lokale afnemers. Het vlees komt terecht in het reguliere circuit. De eerste galloway-ossen zijn nu slachtrijp. Voor het vlees van de galloways zoekt Stark nog meerwaarde via afzet bij lokale slaggers, want rijk van natuurbeheer met vee word je niet. 'Het kan net uit', aldus Stark. |

DE VEEHOUDER

HANS STARK

'Het meest efficiënt in natuurbeheer zijn de dieren die ter plaatse zijn geboren'